

میلاد جلیل زاده

بسیاری از پژوهشگران، از سنت‌های فکری متفاوت، استدلال کرده‌اند که برخی مفاهیم رایج علوم اجتماعی که عمدتاً در تجربه تاریخی اروپا و آمریکای شمالی شکل گرفته‌اند، ممکن است برای توضیح همه پدیده‌های جوامع دیگر کافی نباشند که این مساله در تحلیل‌های مربوط به هویت شیعی بیشتر از بسیاری موارد، خود را نشان می‌دهد. در بسیاری از نظر بهای رایج غربی، آیین مذهبی عمدتاً به‌عنوان موضوعی در حوزه دین، هویت یا جامعه مدنی تحلیل می‌شود اما در تجربه تاریخی شیعه، آیین‌ها فقط مناسک عبادی نیستند؛ آنها می‌توانند همزمان حامل حافظه تاریخی، نظام معنایی، سازمان اجتماعی، بسیج عاطفی، مشروعیت سیاسی و افق تمدنی باشند. بنابراین اگر هر پژوهشگری این پیش‌فرض را نداشته باشد، ممکن است بسیاری از کار کردهای این آیین‌ها را یا به «احساسات مذهبی» تقلیل دهد یا صرفاً با مفاهیمی مانند بسیج سیاسی یا ملی‌گرایی توضیح دهد، در حالی که هر کدام از اینها فقط بخشی از واقعیت هستند.

امسال مراسم پیاده‌روی اربعین ابعاد ویژه‌تری یافته یا بهتر است گفته شود ظرفیت‌هایی را از خودش نشان داده که تا به حال دیده نشده بودند. در سالی که گذشت، شهادت آیت‌الله خامنه‌ای به یک روایت مؤسس در حافظه جمعی شیعیان منطقه تبدیل شد و اربعین نخست پس از آن، نخستین عرصه بزرگ ظهور این حافظه مشترک است. در چنین شرایطی، اگر بخواهیم یک‌نظر به‌بومی بسازیم، احتمالاً باید از تقلید صرف مفاهیم موجود فاصله بگیریم و مفاهیم برخاسته از تجربه تاریخی خود این سنت را صورت‌بندی کنیم؛ مفاهیمی مانند «حافظه عاشورایی»، «میدان آیینی»، «سرمایه قدسی»، «روایت شهادت» یا هر اصطلاح دیگری که بتواند این سازوکارها را دقیق‌تر توضیح دهد. حالا اربعین دیگر صرفاً یک آیین سوغاری یا زیارت نیست؛ بلکه به صحنه‌ای برای بازتعریف هویت جمعی تبدیل می‌شود. در این چارچوب، حمل پرچم‌های سرخ، پرچم جمهوری اسلامی و تصاویر رهبران، صرفاً کنش‌های نمادین پرآکنده نیستند، بلکه نشانه‌های شکل‌گیری یک‌زمان مشترک سیاسی – مذهبی‌اند. همانگونه که عاشورا در طول تاریخ از یک واقعه تاریخی به یک الگوی دائماً بازتولیدشونده تبدیل شد، این روایت نیز می‌تواند در حال پیوند خوردن از همان حافظه تاریخی باشد. از این منظر، اهمیت اربعین امسال صرفاً در تعداد زائران یا گستره جغرافیایی آن نیست، بلکه در این است که برای نخستین بار یک رخداد معاصر در مقیاس منطقه‌ای وارد منظومه نمادین اربعین شده است. با ادامه این روند، اربعین می‌تواند از «مراسم یادبود عاشورا» به «میدان بازتولید مستمر یک هویت تمدنی» تبدیل شود؛ هویتی که گذشته، حال و آینده را در یک روایت واحد به هم پیوند می‌دهد.

در چنین چارچوبی، حتی پرچم‌ها نیز صرفاً ابزار اعلام موضع سیاسی نیستند؛ آنها به نمادهای علق به یک روایت تاریخی تبدیل می‌شوند. هنگامی که زائران از ملیت‌های مختلف یک منظومه نمادین مشترک را حمل می‌کنند، آنچه شکل می‌گیرد بیش از یک همدلی سیاسی است؛ نوعی خودآگاهی جمعی است که می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری نهادهای، شبکه‌ها و الگوهای کنش مشترک در آینده باشد. این تحلیل را می‌توان حتی عمیق‌تر کرد و با مفاهیمی مانند «حافظه تمدنی»، «اسطوره سیاسی»، «میدان آیینی» و «تولید هویت فراملی» صورت‌بندی کرد، بدون اینکه ناچار باشیم آن را بر مبنای چارچوب‌های رایج علوم سیاسی غربی توضیح دهیم. این می‌تواند به شکل‌گیری یک دستگاه مفهومی بومی برای تحلیل این پدیده کمک کند.

■ **زیارت شهدیان به قیمت جان**

پس از واقعه عاشورا، جابرین عبدالله انصاری که از اصحاب بزرگ پیامبر بود، به همراه عقیله عوفی، از مدینه راهی کربلا شدند و در روز اربعین شهید که ۲۰ صفر می‌شد، به عنوان نخستین زائران پیاده، به مرقد امام حسین (ع) رسیدند و سنتی را پایه‌گذاری کردند که امروز به بزرگ‌ترین آیین مذهبی تاریخ تبدیل شده است.

پایمبر بود، به همراه عقیله عوفی، از مدینه راهی کربلا شدند و در روز اربعین شهید که ۲۰ صفر می‌شد، به عنوان نخستین زائران پیاده، به مرقد امام حسین (ع) رسیدند و سنتی را پایه‌گذاری کردند که امروز به بزرگ‌ترین آیین مذهبی تاریخ تبدیل شده است.

عباسی و حکومت‌های محلی بعدی، این سنت با قراز و تشبیه‌دار دنبال می‌شد. گاهی به دلیل سرکوب شدید حاکمان کاملاً متوقف می‌شد و گاهی در دوره‌های آزادی نسبی، شیعیان عراق و عشاير بازرترین گزارش بانک مرکزی از تورم تیرماه ۱۴۰۵، پاسخخی قابل تامل به این پرسش می‌دهد. نرخ تورم ماهانه در تیرماه نسبت به خرداد تقریباً نصف شد و به ۳۶ درصد کاهش یافت. این فروکشنی تورم در شرایطی رقم خورده که تنها در یک ماه گذشته ۳ رخداد ویژه و التهاب‌آفرین باالفعل شده است. بسته شدن باب‌المنذب و خروج بخشی از نفت عربستان از بازار جهانی انرژی، فروپاشی تفاهمنامه میان ایران و ایالات متحده محاصره اقتصادی ایران از سوی آمریکا، ۳ اتفاقی است که در یک ماه گذشته رخ داده است و همزمان بر پیکر اقتصاد فروزد آمدند. اقتصاد اما برخلاف ماه‌های نخست جنگ، این بار از جان نبرد. این تغییر رفتار، نشانه‌ای از یک تحول عمیق‌تر در سازوکارهای تاب‌آوری ملی است که شایسته تحلیل و روایت دقیق است.

■ **نصف شدن تورم در اوج گرمای تابستان**

آخرین آمارهای شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران، روایت روشنی از این چرخش دارد. شاخص کل در تیر ۱۴۰۵ به عدد ۷۴۲۸ رسید که نسبت به ماه قبل ۳۶ درصد افزایش داشت، در حالی که نرخ تورم ماهانه خرداد هنوز بر مدار حدود ۲۲ درصد می‌چرخید. نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه (نسبت به تیر ۱۴۰۴) همچنان بالا و معادل

پیامبر اعظم (ص)

داناترین مردم کسی است که با مردم بیشتر مدارا کند و خوارترین مردم کسی است که به مردم اهانت کند.

روزنامه سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی

صاحب‌امتیاز و مدیرمسئول: محمد اخوندی
مدیر عامل: رضا شکیبایی
سردبیر: سید عابدین نورالدینی

نشانی: خیابان انقلاب اسلامی، بین حافظ و خیابان ولیعصر (عج)، کوچه سعید، پلاک ۹
روابط عمومی: ۶۶۴۱۳۷۲۷
تلفن: ۶۶۴۱۳۷۸۲
نمابر: ۶۶۴۱۳۷۲۷
info@vatanemrooz.ir
پست الکترونیک: vatanemrooz@info
پيام‌سان: vatanemrooz
موسسه جام‌چم برتر بر نا
توزیع: نشر گستر امروز: ۶۱۹۳۳۰۰۰

پیاده‌روی اربعین امسال و ایده مقاومت به عنوان یک مسیر تمدنی در امتداد مختصات تاریخی و جغرافیایی

راه تمدن‌ساز

زائران به اسکان و تغذیه در طول مسیر ۸۰۰ کیلومتری نجف تا کربلا، اقدام به برپایی موب‌های تخصصی و بزرگ کردند. این موب‌ها به دلیل نظم بالا، ارائه خدمات درمانی، فرهنگی و تغذیه‌انبوه، استانداردهای جدیدی را در موب‌داری مردمی پایه‌گذاری کردند که بعدها الگو و الپامیخش سایر استان‌ها شد. حالا می‌توان گفت پیاده‌روی اربعین فراتر از یک آیین مذهبی، به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و مؤثرترین نمونه‌های دیپلماسی عمومی و مردمی در تاریخ معاصر، نقشی به‌بدیل در التیام زخم‌های گذشته و نزدیک کردن قلوب مردم ایران و عراق به یکدیگر ایفا کرده است.

در دهه‌های پس از جنگ تحمیلی ۸ ساله فضای سیاسی، امنیتی و رسانه‌ای دو کشور ایران و عراق گاه با سوءتفاهم‌ها و تصویرسازی‌های منفی همراه بود اما راهپیمایی اربعین این معادلات سیاسی را تغییر داد و پیوند میان دو ملت را بر بستر خلوص، اخوت و محبت بازتعریف کرد. عراقی‌ها، بویژه عشاير مناطق جنوبی و مرکزی، با تمام توان، عواطف و دارایی خود از زائران ایرانی پذیرایی می‌کنند. اصرار برای اسکان دادن به زائران در خانه‌های شخصی، تقدیم بهترین امکانات و رفتار کرمانه، تصویری از اخوت انسانی ارائه داد که هیچ رسانه‌ای قادر به بازآفرینی آن نیست. این تعاملات و درورو، ذهنیت‌های کلیشه‌ای و تبلیغات منفی گذشته را از بین برد و دو ملت یکدیگر را نه به عنوان اتباع دو کشور با پیشینه مناقشه، بلکه به عنوان اعضای یک خانواده بزرگ شناختند.

امروزه بسیاری از موب‌داران عراقی و خانواده‌های ایرانی زائر، سال‌هاست که با یکدیگر ارتباط مستمر دارند این مرادفات چهاره‌به‌چهار به شکل‌گیری دوستی‌های عمیق، مبادلات فرهنگی و ارتباطات خوشبوآوندی انجامیده است که پایه‌های همزیستی مسالمت‌آمیز و دوستی پایدار میان دو کشور را در سطح اجتماعی به شکلی عمیق و غیرقابل‌انکار تحکیم کرده است.

اربعین معمولاً به معنای جانچی و باندی و فرقای، هیچ‌گاه سیاسی نبوده اما به هیچ‌وجه غیرسیاسی نیست، بلکه در بزرنگاهای بزرگ و تمدنی، لابه‌ای درخشان خود را نشان می‌دهد؛ اتفاقی که پس از تجاوز آمریکا و اسرائیل به ایران و شهادت رهبر انقلاب و جمعی از ساحتشوران ایرانی، در اعلی درجه خود رخ داد و پیوندهای تمدن اسلامی و شیعی در این منطقه را عیان کرد.

■ **رویداد تمدنی**

تلافی وقایع راهبردی ماه‌های اخیر، بویژه پس از تحولات اسفند ۱۴۰۴ و شهادت رهبر انقلاب در جریان درگیری‌ها، با آیین اربعین، این رویداد را به پدیده‌ای چندبعدی تبدیل کرده است که می‌توان آن را از منظرهای سیاسی، اجتماعی، روشنائختی، فرهنگی و تمدنی به شرح زیر واکاوی کرد:

گزارش «وطن امروز» از نصف شدن تورم تیرماه و بررسی امتداد مسیر کوه تورم

چرا تورم عقب نشست؟

متغیر دوم، بهبود نسبی در مدیریت بازار پول است. سیاست‌گذار پولی با استفاده از ابزارهایی مانند گواهی سپرده خاص، حراج اوراق و تنظیم نرخ‌های سود، توانست رشد نقدینگی را از ارقام سرسام‌آور فاصله دهد و بخشی از ریال‌های سرگردان را به سوی دارایی‌های با بازدهی مثبت هدایت کند. هرچند نرخ‌های سود همچنان با تورم فاصله دارند اما همین تنظیم‌گری نیز توانسته در کنار نظارت بر شبکه بانکی، تقاضای سفته‌بازانه را بازار از ا و مسکن را تا حدی مهار کند. رئیس کل بانک مرکزی با ارجاع به نصف شدن تورم ماهانه، در واقع اثربخشی همین مجموعه اقدامات را گوشزد کرده است.

متغیر سوم، تأمین به‌موقع کالاهای اساسی و آثار کالابرگ الکترونیک است. افزایش پوشش حمایتی و رقم کالابرگ در ماه‌های اخیر، یک ریسک پرداختی در برابر افزایش قیمت خوراکی‌ها برای دهک‌های پایین ایجاد کرد. نتیجه‌ا را می‌شود در تورم ۱۸ درصدی گروه خوراکی‌ها دید. وقتی فشار از روی کالاهای ضروری برداشته می‌شود، هم سفره خانوار آسیب کمتری می‌بیند و هم اقتصاد به رونق تزولی تورم ماهانه در مرداد تخفیف می‌یابد. تداوم این حمایت بویژه اگر با افزایش رقم همراه شود، می‌تواند لنگرگاه استثنای برای کنترل تورم ماه‌های آینده باشد.

■ **گشایش دست دولت و ضرورت تداوم سیاست‌های حمایتی**
نصف شدن تورم ماهانه در تیرماه امسال، هم می‌تواند یک برش مقطعی از کاهش تورم و سپس ادامه روند موج‌های تورمی باشد و هم می‌تواند مسیری باشد که با حراست از آن امتداد پیدا کند و به مثابه یک پنجره تنفسی برای بهبودهای بزرگ‌تر باشد. فرض کنیم روند نزولی تورم ماهانه در مرداد و شهریور نیز ادامه یابد. آن‌گاه دو اتفاق مهم و تاثیرگذار رخ می‌دهد: نخست، تورم سالانه که حالا روی رقم ۶۱.۴ درصد ایستاده، با تأخیر زمانی شروع به کاهش خواهد کرد و علاوه بر اینکه فضای روانی اقتصاد را تغییر می‌دهد، دسته بزرگ کشور در جنگ را نیز حفظ خواهد کرد. دوم، دولت ابزاری مهم‌تر در دسترس برای پشتیبانی از معیشت و مدیریت بازار ارز به

پیاده‌روی اربعین امسال و ایده مقاومت به عنوان یک مسیر تمدنی در امتداد مختصات تاریخی و جغرافیایی

کلون نقل و پایتخت معنوی یک بلوک تمدنی مستقل تبدیل می‌شود که در برابر هژمونی فرهنگی و سیاسی غرب ایستادگی می‌کند.

■ **سرمایه عاطفی**

پنج لایه سیاسی، اجتماعی، روان‌شناختی، فرهنگی و تمدنی که برای واکاوی راهپیمایی بزرگ اربعین، خصوصاً در سال پس از جنگ رمضان برشمارى شد، به‌خوبی روی یکدیگر سوار می‌شوند اما اگر بخواهیم آن را ارتقا دهیم، به جای افزودن محورهای جدید، می‌توان پیوند میان این پنجسج سطح را پررنگ‌تر کرد تا متن از حالت فهرستوار خارج شود و به یک نظریه واحد نزدیک شود. در این رابطه شاید بتوان گفت حلقه مفقوده در این میان، مفهوم «تبدیل سرمایه عاطفی به سرمایه تمدنی» است.

اگر از این منظر بخواهیم به ماجرا ورود کنیم، روند را می‌توان چنین صورت‌بندی کرد: واقعه راهبردی (جنگ و شهادت) یک شوک تاریخی ایجاد می‌کند. این شوک، سرمایه عاطفی عظیمی شامل سوگ، خشم، احساس مظلومیت و آرمان‌خواهی تولید می‌کند. اربعین این سرمایه عاطفی را جذب و سازماندهی کرده و آن را از احساسات پراکنده به کنش جمعی تبدیل می‌کند. کنش جمعی، شبکه‌های اجتماعی، نمادها و روایت‌های مشترک را تثبیت می‌کند و در نهایت استعمار این شبکه‌ها و روایت‌ها، به‌تدریج یک هویت تمدنی را بازتولید می‌کند. به این شکل می‌توان گفت هر پنج بعد در یک زنجیره علّی قرار می‌گیرند، نه اینکه صرفاً پنج زایوه نگاه مستقل باشند.

همچنین می‌توان یک گام دیگر برداشت و ادعا کرد اربعین صرفاً یک آیین نیست، بلکه یک نهاد تمدن‌ساز است. در این نگاه، کارکرد آن فقط حفظ حافظه عاشورا نیست، بلکه زنده نگه داشتن حس آن، تولید مستمر سرمایه اجتماعی، سرمایه نمادین و انسجام فراملی است. بنابراین، هر رخداد بزرگ تاریخی که وارد این نهاد شود، امکان ماندگار شدن و تبدیل شدن به بخشی از حافظه جمعی را پیدا می‌کند. به همین دلیل، اهمیت اربعین امسال صرفاً در حضور جمعیت یا نمادها نیست، بلکه در این است که برای نخستین بار یک رخداد معاصر در مقیاس منطقه‌ای، از طریق یک آیین تاریخی، وارد چرخه بازتولید حافظه و هویت شده است. اگر این روند در سال‌های آینده نیز تداوم یابد، از منظر همین چارچوب می‌توان انتظار داشت آثار آن از سطح مناسک فراتر رفته و در حوزه‌های فرهنگ، سیاست و سازمان‌یافتگی اجتماعی نیز بازتاب پیدا کند.

البته به این هم باید توجه کرد که اربعین مهم‌ترین و بزرگ‌ترین تجلی یک میدان نمادین، الهی عظیم است اما تنها مصداق آن نیست. در جهان تشیع، مجموعه‌ای از آیین‌های مذهبی، از محرم و عاشورا و اربعین گرفته تا تشییع شهدا، اعتکاف، مناسبت‌های ولای و دیگر اجتماعات بزرگ دینی، شبکه‌ای از «میدان‌های آیینی» را تشکیل می‌دهند. این میدان‌ها صرفاً کارکرد عبادی ندارند، بلکه سازوکارهایی برای بازتولید حافظه تاریخی، انتقال روایت‌های مشترک، سازماندهی سرمایه اجتماعی و بازآفرینی هویت جمعی هستند. هر رخداد بزرگ تاریخی که در این میدان‌ها زبائمی شود، امکان آن را می‌یابد که از یک واقعه سیاسی گذرا، به بخشی از حافظه تاریخی و تمدنی جامعه شیعه تبدیل شود. در این چارچوب، اربعین جایگاه ویژه‌ای پیدا می‌کند، نه به این دلیل که تنها میدان است، بلکه چون بزرگ‌ترین میدان همگرایی فراملی شیعیان است، جایی که بیشترین ظرفیت را برای تبدیل یک روایت محلی به یک روایت منطقه‌ای یا حتی فرامنطقه‌ای دارد.

به نظر حتی می‌توان یک مفهوم کلیدی برای این دستگاه نظری پیشنهاد کرد: «چرخه بازتولید تمدنی». بر اساس آن، رخدادهای راهبردی وارد میدان‌های آیینی می‌شوند، میدان‌های آیینی آنها را به حافظه جمعی تبدیل می‌کنند؛ حافظه جمعی هویت را تقویت می‌کند؛ هویت به کنش اجتماعی و سیاسی می‌انجامد و این کنش‌ها دوباره رخدادهای جدیدی می‌آفرینند که وارد همان چرخه می‌شوند. اگر این ایده را دنبال کنیم، موضوع دیگر صرفاً تحلیل اربعین نخواهد بود، بلکه نظریه‌ای درباره نقش آیین‌های شیعی در بازتولید تمدنی شکل می‌گیرد. نظریه‌ای که اربعین در آن مهم‌ترین مصداق است، نه تمام آن. این چارچوب همچنین می‌تواند توضیح دهد که چرا رخدادهای معاصر، هنگامی که در این میدان‌های آیینی ادغام می‌شوند، از عمر سیاسی کوتاه‌مدت فراتر رفته و به بخشی از حافظه پایدار یک جامعه تبدیل می‌شوند.

دست می‌آورد. منابعی که امروز صرف جبران جهش‌های ارزی را مدیریت بازار و کنترل نرخ‌ها می‌شود، می‌تواند به افزایش رقم کالابرگ، بازسازی زیرساخت‌ها و کاهش کسری بودجه تخصص‌یابد.

از این حیث، تثبیت بازار ارز اهمیت کلیدی دارد. تجربه تلخ سال‌های گذشته نشان داده حتی یک شوک ارزی کنترل‌نشده می‌تواند همه دستاوردهای تورمی را در چند هفته بر باد دهد. بنابراین، بانک مرکزی ناگزیر با است ه همچنان فعالانه در بازار حضور داشته باشد، ذخایر را با وسواس مدیریت کند و به موازات آن، با شفاف‌سازی داده‌ها، اعتماد عمومی به ثبات را تقویت کند. از سوی دیگر، حفظ ریتم کنونی تأمین کالاهای اساسی و توسعه لجستیک جایگزین، تضمین‌کننده آن است که تاطلم‌های منطقه‌ای برای بار دوم سفره مردم را نشانه نرود. در این میان، تغییرات کمی و کیفی در نقش کالابرگ الکترونیک به‌عنوان ابزاری انعطاف‌پذیر و هدفمند، می‌تواند به ستون فقرات سیاست حمایتی در برابر تورم کالایی بدل شود و آبی سرد بر آتش تورم ماه‌های اخیر باشد.

■ **سخن پایانی**

اقتصاد ایران در تیرماه ۱۴۰۵، آزمونی دشوار را با سربلندی گذراند؛ آزمون تاب‌آوری و ایستادگی در برابر روش‌های جدید از جنگ متعقیم نظامی و اقتصادی؛ همزمان با بارش ضرب‌های بیرونی و درست در میانه گرمای تابستان؛ تورم با مقدار خوبی نسبت به ماه‌های گذشته مهار شده و این خود حاوی پیامی راهبردی است. یعنی ظرفیت تاب‌آوری اقتصادی کشور، هم در ساحت تصمیم‌گیری و هم در ساحت اجرا، ارتقا یافته است. ابزارهای تجاری، ذخایر ارزی، هوشمندی پولی و شبکه حمایتی به میزانی از انسجام رسیده‌اند که حتی در توفان نیز قیمت‌ها از جان نبرند. حال، این دستاورد شکننده مانند نهالی تازه است که بقای آن در گرو تداوم سیاست‌های خردمندانه، به‌رپز از خلق شوک‌های دیگر و حفاظت از آن مساله مهم انتظارات و اعتماد در بازار خواهد بود. اگر چنین شود، می‌توان امید داشت که روزهای کاهش پایدار تورم، قاعده جدید اقتصاد ایران باشد.